

Obeta J. Palacha silno rezonovala aj na Slovensku

„Ľudia, v ktorých ešte môže existovať iskra ľudskosti, ľudské pocity, spamätajte sa! Počujte môj výkrik, výkrik šedého, obyčajného človeka, syna národa, ktorý miloval svoju vlastnú i slobodu iných nadovšetko, nad vlastný život, spamätajte sa! Ešte nie je neskoro!“

Ryszard Siwiec,
poľský úradník, ktorý sa na protest proti invázii do Československa upálil

august 1969

Režim sa na zásah proti protestujúcim dôkladne pripravil

Dreml'uga, poetka a prekladateľka Natalia Gorbanevskaja, filológ Viktor Fajnberg a fyzik Pavel Litvinov rozvinuli československú vlajku a transparenty s heslami „Za našu a vašu slobodu!“, „Hanba okupantom!“, „Ruky preč od ČSSR!“, či „Slobodu Dubčekovi!“ Demonštrácia trvala krátko, nakoľko ihneď zasiahli príslušníci milície. Disidentov zatkli a piatich z nich odsúdili na vyhnanstvo a nepodmienečné väzenie.

Osobitnou formou protestov proti invázii, vyskytujúcou sa aj za hranicami Československa, boli prípady protestného sebaupálenia. Prvým zaznamenaným prípadom je obeť poľského úradníka Ryszarda Siwieca. Ten sa rozhodol upáliť počas dožinkových slávností pred zrakmi širokej verejnosti: na štadióne desiatročia vo Varšave pred zrakmi 100 000 ľudí a prizeraúcich sa členov poľského stranického vedenia a zahraničných diplomatov. V novembri 1968 sa na protest v Kyjeve upálil disident Vasil' Makuch, ktorý protest proti invázii spojil s požiadavkou na samostatnosť Ukrajiny. V Maďarsku sa na protest proti okupácii Československa dňa 20. januára 1969 na schodoch Národného múzea upálil študent Sándor Bauer, ktorý bol pri svojom čine inšpirovaný Palachom. Komunistické režimy v jednotlivých krajinách sa snažili týchto ľudí prezentovať ako duševne nemocných alebo alkoholikov, čím trpela ich pamiatka aj ich rodiny až do roku 1989, kedy bolo možné napísať o ich obetiach pravdu.

PROTESTY V ČÍSLACH

- Na Slovensku zomrelo v prvých dvoch dňoch invázie **16 ľudí** v dôsledku stretov s vojakmi;
- demonštrácie 21. augusta 1969 si vyžiadali **5 mŕtvych**;
- na protest proti okupácii sa v roku 1969 upálilo v bývalom Československu **5 ľudí**; v zahraničí to boli **4 ľudia**;
- v dôsledku demonštrácie na Námestí SNP 21. augusta 1969 bolo zaistených viac ako **40 osôb**.

CHCEŠ VEDIĚT VIAC?

Odporúčané webstránky:
www.upn.gov.sk; www.enrs.eu

• **tasr** •

PROTESTY PROTI INVÁZII VOJSK VARŠAVSKEJ ZMLUVY DO ČESKOSLOVENSKA

Invázia vojsk Varšavskej zmluvy do Československa 21. augusta 1968 so sebou priniesla nielen masové protesty Čechov a Slovákov v hodinách a dňoch bezprostredne po invázii, kedy státisíce občanov zaplnili ulice a námestia. Odpor proti vojenskej akcii totiž občania rôznymi formami verejne prejavovali až do augusta 1969. Protesty však prebiehali aj za hranicami Československa, a to tak na demokratickom Západe, ako aj komunistickom Východe, dokonca aj priamo v štátoch, ktoré sa vojensky podieľali na invázii do Československa.

Ľudia vyjadrovali svoj hnev v diskusiách s vojakmi okupačných armád

Okupácia sa nezaobišla bez obetí na životoch

Upálenie R. Síwieca v roku 1968

Horiace sviečky pripomínali obeť okupácie

Najznámejším prípadom protestného sebaupálenia bol študent Jan Palach

Hoci z vojenského pohľadu bolo obsadenie Československa úspešnou akciou, z politického hľadiska akcia škralochovala: jednak kvôli postoju niektorých predstaviteľov reformného procesu, ktorí otvorene označili vojenskú akciu za okupáciu, a jednak na masovom odpore obyvateľstva. Ten bol najsilnejší samotného 21. augusta 1968, kedy na mnohých miestach prerástol od pasívneho odporu vo forme vylepovania protiokupačných letákov, strhávaní smerových tabúľ a názvov ulíc až do aktívnych foriem: hádzania kameňov či stavania barikád na uliciach. **V dôsledku postojov obyvateľstva prichádzalo k priamym stretom s vojakmi invázných armád, ktoré si vyžiadali obeť na životoch.** Potom, ako sa vojská koncom augusta stiahli z miest, sa protesty konali formou demonštrácií opakovane po celý nasledujúci rok.

PROTESTY V ČESKOSLOVENSKU

Najakatívnejší boli študenti, ktorí pravidelne organizovali demonštrácie, v novembri 1968 vyhlásili štrajk a po upálení J. Palacha držali hladovku. Celospoločenské protesty sa však konali pri každej významnejšej príležitosti: pri podpise zmluvy o "dočasnom" pobyte sovietskych vojsk v Československu v októbri či komunistickom sviatku Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie v novembri. Protiokupačná nálada sa napriek

postupujúcej normalizácii preniesla aj do roku 1969. **Na Slovensku boli najvýraznejšie protesty koncom marca 1969, počas udalostí tzv. hokejového týždňa,** kedy v dôsledku dvoch víťazstiev československého mužstva nad tímom ZSSR na majstrovstvách sveta v ľadovom hokeji vyšli do ulíc tisíce ľudí a demonštrovali proti okupácii a Sovietskemu zväzu, na mnohých miestach dokonca priamo pred sovietskymi vojenskými posádkami. Sovietske vojská boli v pohotovosti a pripravené zasiahnuť, napokon však nebolo treba a situácia nepererástla do otvorených nepokojov. Sovieti však využili demonštrácie ako dôkaz "kontrarevolúcie" na stupňovanie tlaku na stranické vedenie, čo vyústilo do odvolania Dubčeka z pozície prvého tajomníka ÚV KSČ, kde ho nahradil Gustáv Husák.

Protesty obyvateľov vyvrcholili na prvé výročie okupácie, 21. augusta 1969. Režim sa na výročie pripravoval najmä mobilizáciou bezpečnostných zložiek: trénovali pohotovostné pluky so špeciálnou technikou na zásah proti demonštrantom. Ulice a námestia všetkých veľkých miest sa zaplnili státisícami ľudí, ktorí odsudzovali už nielen okupáciu, ale aj nastupujúcu normalizáciu. Proti demonštrantom brutálne zasiahli československé bezpečnostné zložky, vrátane ľudových milícií a armády. V Čechách si protesty a tvrdý zásah vyžiadali životy piatich ľudí. Aj na Slovensku prebiehali rozsiahle demonštrácie, najväčšia s účasťou desiatitisícov občanov sa konala na Námestí SNP v Bratislave, masové zhromaždenia sa konali aj v ďalších mestách, napr. v Košiciach a Nitre.

Špecifickým prípadom protestov, ktoré vo verejnosti silno rezonovali, boli **protestné sebaupálenia**, v nejednom prípade inšpirované protestmi budhistických mníchov v južnom Vietname. Prvým takýmto prípadom v bývalom Československu bolo sebaupálenie mladého študenta Karlovej univerzity Jana Palacha v januári 1969 v Prahe. Palachov čin bol nasledovaný ďalšími: v Prahe sa vo februári 1969 upálil študent Jan Zajíc, v Košiciach sa v apríli 1969 na protest upálil vojak základnej služby Michal Lefčík, v Jihlave komunistický funkcionár a robotník Evžen Plocek. Ani tieto tragické prípady však nezabránili postupnej normalizácii, a odpor občianskej spoločnosti definitívne zlomilo práve potlačenie protestov 21. augusta a následné podpísanie tzv. obuškového zákona, sprísňujúceho postihy demonštrantov.

PROTESTY ZA HRANICAMI ČESKOSLOVENSKA

Protesty proti okupácii sa však netýkali len bývalého Československa, ale aj ďalších štátov, vrátane tých, ktoré sa na vojenskej invázii priamo podieľali. Azda najviac v tomto smere rezonovala krátka **demonštrácia ôsmich sovietskych disidentov na Červenom námestí v Moskve 25. augusta 1968.** Lingvista Konstantin Babickij, študentka histórie Tatiana Bajeva, lingvistka Larisa Bogoraz, spisovateľ Vadim Delone, robotník Vladimir